

קול צופיד

מרת הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי
הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

בא - תשנ"ח - מאת מרת הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

השיעור לעילוי נשמת :

מרת הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

פרשת השבוע : בא

השיעור נמסר ע"י הרב מרדכי אליהו זצוק"ל, בשנת תשנ"ח.

הלכות ציצית ותפילין

כבוד הרב הפותח, שליח חב"ד בברזיל, ורבה של הקהילה הספרדית שם, שה' יאריך ימיכם בטוב ושנותיכם בנעימים, כן יהי רצון.

כבוד הרבנים היקרים, קהל קדוש ונכבד.

תכלית הכבדת לב פרעה - חיזוק האמונה בלב עם ישראל

כתוב בפרשתנו (שמות י', א'): "וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה בֹּא אֶל פְּרָעָה, כִּי אֲנִי הַכְּבַדְתִּי אֶת לְבֹו וְאֶת לֵב עֶבְדִּי לְמַעַן שְׁתִּי אֶתֵּי אֶלָּה בְּקִרְבּוֹ". למשה רבנו היה פלא גדול ועצום. הנה בפרשה הקודמת אחרי מכת ארבה כתוב: "וַיִּשְׁלַח פְּרָעָה וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וְלֹאֲהֲרֹן וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם הֲטֹאתִי הַפֶּעַם ה' הַצִּדִּיק וְאֲנִי וְעַמִּי הַרְשָׁעִים. הַעֲתִירוּ אֵלַי וְכָבַדְתִּי אֶת אֱלֹהֵיכֶם וְכָבַדְתִּי אֶתְכֶם וְלֹא תִסְפֹּן לְעַמְדִּי". התורה מלמדת אותנו שפרעה כבר נעשה "בעל תשובה" גדול, והגיע למדרגה של "חרטה על העבר" ו"קבלה על העתיד", שכן לא רק שפרעה היה מסוגל לעמוד ולומר "חטאתי", אלא עוד מוסיף ואומר "ה' הצדיק ואני ועמי הרשעים", ומקבלים עלינו מהיום להיות בסדר ולשלוח אתכם [ובלבד שילך משה ויתפלל]. ואמנם משה רבנו נעתר לצאת להתפלל, אלא שהוא מדגיש לפרעה שהוא יודע שלא הגיע למדרגת תשובה גמורה, כמו שכתוב :

"וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי מֹשֶׁה כִּצְאֹתִי אֶת הָעֵיר אֲפָרַיִם אֶת כְּפִי אֶל ה', הַקְּלוֹת יִחְדְּלוּ וְהַפְּרֹד לֹא יִהְיֶה עוֹד לְמַעַן תִּדַּע כִּי לִי הָאָרֶץ. וְאַתָּה וְעַבְדֶּיךָ יִדְעוּתִי כִּי טָרָם תִּיָּקָאוּן מִפְּנֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם". ובכל זאת, נעתר משה לצאת ולהתפלל כיון שסוף סוף הוא לפחות הביע בפיו ש"ה' הצדיק" למרות שאין הוא שלם בלבו. ובראות משה רבנו עליו השלום שפרעה לא ריכך את לבו ועוד אומד בקשיות עורף ביותר - כאן כבר התפלא משה רבנו פלא עצום כיצד מפר פרעה הרשע את הבטחותיו פעם אחר פעם למרות שכבר הביע בפיו בפירוש ש"ה' הצדיק וכי הוא ועמו הרשעים. אמר לו הקב"ה למשה רבנו ע"ה, כל זה עשיתי בכוונה, ובאמת הוספתי והתעללתי בו, והכל כדי ללמד מוסר את בני ישראל יראת ה', "למען תדעו כי אני ה' בקרב הארץ, וידעתם כי אני ה'". (וזה"ל האלשי"ך הקדוש [תורת משה על התורה שמות י' פסוק א'-ב'] : "אמנם הנה לא יבצר מהיות משה במבוכה רבה, אומר בלבו, מה זה היה לפרעה כי אחרי שובו, ניחם מתשובתו. כי מעולם לא נכנע כאשר בפעם הזאת שאמר (ט כז) חטאתי הפעם ה' הצדיק ואני ועמי הרשעים ואשלחה אתכם ולא תוסיפון לעמוד, והנה חזר לסורו.

ומי יתן ולא היה יותר מהפעמים הראשונות, כי אם הוכפלה הרעה. כי עד כה היה הוא לבדו מכביד לבו ולא עבדיו, ועתה הוכבד לבו הוא ועבדיו. ולא יבצר מהיות אומר בלבו, לא ינעם, או הוא מעצמו הכביד לבו, או מאתו יתברך. אם מעצמו, למה אלה ואשכנז אל עז מארי, שכל מה שיוסיפו להכותו עד שאומר רוצה אני עוד יוסיף סרה, ואיך נאמר לעץ הקיצה, עורי לבן דומם. ואם הוא כי מה' יצא הדבר, הלא יתחמץ לבב אנוש באמת, באמור, השופט כל הארץ יחזיק לבב איש עד שיחטא, ויענישנו על חטאתו. ואם עד כה החרשנו כי לא שב עד המכחו, אך עתה שנתן כבוד לה' והתודה ויאמר חטאתי כו', היתכן ירשיענו אלהים אותו בהכביד לבו ויחטיאוהו, תחת היותו פושט את ידו לקבל שבים, וישוב יכנו עוד על ככה. ומי יתן והיה מחטיא את אשר הכביד לבו עד כה זה כמה, אך את עבדיו אשר עד כה לא חטאו ולא הוכבד לבם, ולמה עתה יכביד גם את לב עבדיו. על כן אמר לו הוא יתברך, בא אל פרעה ואל נא תמנע מהלוח אליו בחשבך כי עז הוא ולא ישוב עוד. כי לא כן הוא, כי אם אני הכבדתי את לבו, ואת לב עבדיו גם כן.

ובל תתמה על החפץ, כי מה שהכבדתי את לבו אחרי שובו, הוא, כי לא שב מלבו. ואין צריך לומר המבות הבאות כי איננו שם על לב, כי אם גם את אותותי אלה אשר לפני, הם המכות אשר הוכה והתודה בהן, לא היה רק מן השפה ולחוץ ולא היתה תשובה אמתית, כי לא היו בקרבו. אך מעתה למפרע אשית אותותי אלה שעברו בקרבו".

גם בעל ה"אור החיים הקדוש" כותב שמטרת הכבדת לבו של פרעה היתה "וידעתם כי אני ה'", וזה"ל: "אכן כוונת הכתוב היא כי בא ה' להודיע כי אין תכלית הכוונה בהבאת האותות בקרבו לעשות נקמה בפרעה אלא לחזק האותות שהם עיקר האמונה בלב ישראל, כדי שיהיה רשום בל ישכח לנצח, כי כשיהיה בקרבו של פרעה יהיה בזכרון בני ישראל לעולם ועד. והכוונה על דרך אומרים "ל' במס' חולין (ע"ה) בדן בן פקועה כי אם יהיו בו ב' דברים המופלאים יהיה מוזכר תמיד, וכשיראו שאוכלו בלא שחיטה לא יחשדוהו כי מוזכר הוא ביניהם כי תרי תמיהה מדבר דכירי אינשי.

והנה באמצעות הפלא שיפליא ה' להודיעם כי הוא שולט ברוח ובמים ובעפר ובבעלי חיים ובאש ובאוויר וכדומה, אין זה מספיק שיזכר הדבר בתמידות לעולם לחקק האמונה, אלא באמצעות היות הפלאה ב' כי יפליא ה' להרע את פרעה ועבדיו להשקותם כוסות לענה מה שלא היה כן לכל גוי וזה לך נעימות אמרי נועם, ולמען תספר באזני בנך ענין זה, והסיפור מן הנמנע שיהיה הדבר תמיד בזכרוןך זולת באמצעות ב' תמיהות, הא' את אשר התעללתי במצרים הרי תמיהה אחת, הגם שהיה ה' עושה להם צרות שאין בהם שדוד המערכות והטבעיות, אעפ"כ לצד רוב הצרות והמכות עשר מכות, וכל מכה היתה של ארבע וה' מכות לא עשה כן לכל גוי, הנה דבר תמוה, ותמיהה זו לבד לא דכירי אינשי ולא יספרו מעשה ה', ואמר ואת אותותי פירוש האותות שעשה ה' תמיהה שנית שגם בלא ענין מצרים האות מעצמו הוא דבר פלא, ובאמצעות ב' פלאות תספר באזני בנך ובן בנך גוי, ותכלית המכוון בסיפור הוא וידעתם כי אני ה' ואין עוד ותכזיבו האמונות זולת זה וכן תמצא שדבר אתנו ה' ברוך הוא בהר סיני פתח דבריו יתברך אמר אנכי ה' אלהיך, וזה לך האות, אשר הוצאתיך מארץ מצרים (להלן כ ב), והוא שהקדים דבריו כאן ואמר וידעתם כי אני ה', כי יכירו בזה בחוש הראות צדק האמונה, מה שלא השיג אדם מהעולם עד העולם, ברוך אשר כן עשה לנו", עכ"ל. הנה כל אדם מישראל מגיע למדרגה של אמונה על פי החינוך שנתחנך, אביו לימדו אמונה, רבו החדיר בו אמונה, וכך הוא מאמין. אבל הקב"ה אומר שעל ידי האותות שעשה במצרים והכבדת לבו של פרעה, יתעלו עם ישראל למדרגה יותר גבוהה מאמונה ויגיעו לידיעה אמיתית.

מכת ארבה "מוקש" בקביעת גבולות מצרים

אחר שפרעה הכביד את לבו ולא שלח את ישראל נישא משה ואהרן ואמרו לפרעה: "וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה וְאֹהֲרֹן אֶל פְּרָעָה וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו כֹּה אָמַר ה' אֱלֹהֵי הָעִבְרִים עַד מָתִי מֵאֲנִי לַעֲנֹת מִפְּנֵי שְׁלַח עַמִּי וַיַּעֲבְדֵנִי. כִּי אִם מָאֵן אֶתָּה לְשַׁלַּח אֶת עַמִּי הַנִּנְי מִבְּיַד מִיָּד אַרְבֶּה בְּגִבְלֶךָ. וְכִסְה אֶת עֵינֵי הָאָרֶץ וְלֹא יוֹכַל לִרְאוֹת אֶת הָאָרֶץ וְאֶכֶל אֶת יִתְרֵי הַפְּלִטָה הַנִּשְׁאָרִת לָכֶם מִן הַפְּרֹד וְאֶכֶל אֶת פֶּלֶץ הָעַמִּים הַצִּמְחִים לָכֶם מִן הַשָּׂדֶה. וּמִלֹּאז בְּתִיךָ וּבְתִי כָל עֶבְדֶּיךָ וּבְתִי כָל מִצְרַיִם אֲשֶׁר לֹא רָאוּ אֶבְרִיךָ וְאֶבְרִיךָ מִיּוֹם הַיּוֹתֵם עַל הָאֲדָמָה עַד הַיּוֹם הַזֶּה וַיִּכְן וַיֵּצֵא מֵעַם פְּרָעָה". למרות הכל, פרעה התעקש ולא התחשב בבקשתם של משה ואהרן. אחרי זה כתוב: "וַיֹּאמְרוּ עֲבָדֵי פְּרָעָה אֵלָיו עַד מָתִי יִהְיֶה זֶה לָנוּ לְמוֹקֵשׁ שְׁלַח אֶת הָאֲנָשִׁים וַיַּעֲבְדוּ אֶת ה' אֱלֹהֵיהֶם הַטָּרָם תִּדַּע כִּי אֲבָדָה מִצְרַיִם!". אתה, פרעה, יושב לך בארמון, פלטרים מסביב, שומרים מסביב, אתה בכלל לא יודע מה שקורה ברחוב, הרי עוד מעט וכל מצרים אבודה. ויש להבין, מהו הדגש: "עד מתי יהיה זה לנו למוקש?".

בדרך כלל "למוקש" פירושו על דבר עתידי, אבל כאן מהו ה"מוקש"? מסביר גאון עוזנו ותפארתנו בעל ה"בן איש חי" זיע"א, הרי ידוע שעל פי שנים עדים יקום דבר, והם יותר מתקבלים מעד אחד, ומתייחסים אחרי עדותם כאל הוכחה גדולה.

ובעבור דבר אחר שאילו נתן להם פרעה רשות ללכת ולא ישובו. לא היה רודף אחריהם. והשם צוה לעשות כן עד שירדוף אחריהם. ויטבע. והנה זה מפורש וישובו ויחנו לפני פי החירות. ואין להרהר אחרי מעשי השם שהכל עשה בחכמה אע"פ שהיה נעלמה מעיני החכמים. והנה בדברי דוד כשמעך את קול הצעדה בראשי הבכאים אז תחרץ כי אז יצא ה' לפניך להכות במחנה פלשתים", עכ"ל. והנה בתרגום יונתן בן עוזיאל ואומר שפרעה אמר למשה ולאחריו שילכו וישלח יחזרו, ואדרבה הוא גירש אותם! למה מנת כן כי בכל רגע נתון שעם ישראל נמצאים במצרים אבדה מצרים! וז"ל: "ואמר"

ונפקו מינה מיד נראה בין הרמב"ם לבין הרי"ף והרא"ש. אם אדם רוצה לקום ולהתפלל מוקדם, וללכת מוקדם לבית הכנסת. ובהלכה כתוב שזמן הנחת התפילין הוא משיראה ויכיר את חברו שמכירו קצת במרחק של

קול צופיך

מִן הָרָאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרָה"ג הַמְּקוּבֵּל הָא-לֵקִי
הַרְבֵּי מֵרַדְכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

בא - תשנ"ח - מאת מִן הָרָאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרָה"ג הַמְּקוּבֵּל הָא-לֵקִי זְצוּק"ל

זמן קריאת שמע

גם לתפילה יש זמן הקובע אימתי מתחילים להתפלל, ויש זמן עד מתי אדם יכול להתפלל או לקרוא קריאת שמע וברכותיה. עד ארבע שעות, עד שלש שעות. בגמרא בברכות כתוב שעד תפילת "ותיקין", כלומר עד הנץ החמה, וגומרה עם הנץ החמה. ורבי יהושע אומר עד שלש שעות, שכן דרך בני מלכים לקום ממיטתם עד שלש שעות. ובהלכה בעניין זמן קריאת שמע נפסק (שו"ע או"ח סי' נ"ח ה"א): "זמן קריאת שמע של שחרית, משיראה את חבירו הרגיל עמו קצת, ברחוק ד' אמות, ויכירו. ונמשך זמנה עד סוף ג' שעות, שהוא רביע היום. ומצוה מן המובחר לקרותה בוותיקין (פי' תלמידים. ורש"י פי' אנשים ענוים ומחבבים המצות) שהיו מכוונים לקרותה מעט קודם הנץ החמה (פי' יציאת החמה כמו הנצו הרמונים) (שיר השירים ו, יא; ז, יג) כדי שיש קריאת שמע וברכותיה עם הנץ החמה ויסמוך התפלה מיד בהנץ החמה. ומי שיוכל לכוין לעשות כן שכרו מרובה מאד: הגה - שיעור הנץ החמה הוא כמו שיעור שעה אחת קודם שיעלה כל גוף השמש על הארץ (מיימוני פ"א)". זאת אומרת, שיש שני זמנים לזמן קריאת שמע. הזמן שהוא מצוה מן המובחר הוא כותיקין באופן שיכוון להגיע לתפילת שמונה עשרה עם הנץ החמה בדיוק.

זמן תפילה

אף על פי שלקריאת שמע נקבע זמן שהוא להתחילה ומצוה מן המובחר וזמן שהוא לאחריו, אבל לתפילה לא נתנו לנו שני אפשרויות, וכך כתוב בהלכה (סימן פ"ט ס"א): "זמן תפלת השחר, מצוותה שיתחיל עם הנץ החמה, כדכתיב: "יראוך עם שמש (תהלים ע"ב, ה)". ואם התפלל משעלה עמוד השחר והאיר פני המזרח, יצא". בקריאת שמע זה מצוה מן המובחר עם ותיקין, אבל בתפילה זה המצוה שלה. אבל לא יאמר אדם כיון שעבר ותיקין ולא התפללתי אז אפשר להתפלל כמה שיותר מאוחר, אלא ימנהר ויקדים להתפלל כמה שיותר מהר. יש מחלוקת ממתי מתחילים לספור את זמן השעות הזמניות של זמני התפילה, אם מעמוד השחר או מהנץ החמה. לדעת הגאון רבנו זלמן מחשבים משעת הנץ החמה, ואילו לדעת מרן ה"בן איש חי" והשולחן ערוך מחשבים את הזמן מעמוד השחר.

גבולות זמן ק"ש ותפילה

יש גבול עד אימתי אפשר לקרוא קריאת שמע ועד אימתי אפשר להתפלל. גבול קריאת שמע: עד שלוש שעות אפשר לקרוא קריאת שמע ולא מעבר לזה. עד שלש שעות מקיימים בקריאתה מצות עשה דאורייתא. אחרי שלש שעות מותר עוד שעה זמנית לקרוא קריאת שמע עם ברכותיה, אבל אחרי ארבע שעות אי אפשר עוד לקרוא את הברכות של קריאת שמע. גבול תפילה: סוף זמן תפילה הוא אפשר להתפלל עד קרוב לחצות היום, ואחרי זה אי אפשר עוד להתפלל תפילת שחרית. על כן בעיקר בזמן שעות הקיץ, או בזמן שיש בשבתות (או בשאר ימים) שמחות בבית הכנסת, ומארכים בפיוטים ובשירה במזמורים שלפני התפילה - יש להשתדל לקצר בהם עד תפילת העמידה, ואחרי תפילת העמידה אפשר להאריך כמה שרוצים בקדושה ובקטעי התפילה עצמה וזה כבר לא אכפת לנו. רק ישתדלו בשבת לסיים קודם חצות היום בעד שיאכלו סעודה שניה כדבעי.

נשים בחיובי תפילה

נשים - בין ספרדיות ובין אשכנזיות, חייבות לפחות בתפילה אחת ביום. יש נשים שרגילות להתפלל שלש תפילות ביום, ותבוא עליהם הברכה. רק צריכים לומר לאותן נשים שקיבלו על עצמן להתפלל שלש תפילות ביום, שיאמרו שאתה קבלה היא "בלי נדר", בכדי שאם פעם תהיינה עסוקות בטיפול בבנן וכדומה, תוכלנה לדלג על התפילה מבלי שתתעורר בעיה של נדר ושל הצורך בהתרת נדרים.

זמני התפילה לנשים

גם אשה צריכה להתחילה להתפלל עד חצי היום שחרית ולא מעבר לזה, וכיום - זה בערך יוצא בשעה 11:30, כך שביום שבת היא צריכה לסיים את התפילה, אם היא מתפללת בבית, בשעה 11:30. בקריאת שמע עם ברכותיה אפשר לקחת את הסברה שיש סתירה בדברי בעל ה"בן איש חי" שכתב

ארבע אמות ויכירו. ואומר בירושלמי שלא מדובר בחבר ידיד ולא חבר חד-פעמי, אלא שרגיל עמו קצת. ובמפרשים אמרו מדוע הביאו את הסימן הזה של הכרת חברו המכירו קצת ממרחק של ד' אמות? ואמרנו בדרך דרש, שכתוב "וראו עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך", הגוים צריכים לפחד, מזה שאנחנו מניחים תפילין זה מביא על הגוים אימתה ופחד, ואם הגוי לא מראה כלפי חוץ אימתה ופחד בכל אופן המלאך שלו פוחד. ומכיון שכתוב וראו כל עמי הארץ, לכן צריך שיראה את חברו ויכירו. אדם שרוצה לנסוע ולא יכול להניח תפילין בישבו הדעת, כתוב בשולחן ערוך (שם, סעיף ג'): "היה רוצה לצאת לדרך בהשכמה, מניחם, וכשיגיע זמן ימשמש בהם ויברך, דליכא למיחש שמא יישן בהם, כיון שהשכים ויצא לדרך". אם כן, אדם שקם מוקדם ואפילו לפני עמוד השחר, יכול להניח תפילין ולא יברך עליהם, וכשיגיע הזמן שנקבע לזמן הנחת התפילין שהוא משיראה את חברו שמכירו קצת ממרחק ד' אמות, אז ימשמש בהם ויברך "להניח תפילין". וכו' ואומרים מרן בעל ה"בן איש חי" וכן ה"פרי מגדים" וכן ה"כף החיים" וכן בשולחן ערוך של רבנו זלמן, שאם אדם הניח תפילין מוקדם ולא ידע מה השעה ומתוך מחשבה שהגיע זמנם בירך על התפילין, אם נפסק כדעת רבי עקיבא כיון שזה אינו אלא מדרבנן לא היתה ברכתו לבטלה. אבל נפסק כדעת רבי יוסי הגלילי וכדעת הרמב"ם שזה איסור דאורייתא, נמצאת ברכתו לבטלה, וכשיגיע הזמן יברך שוב.

זמן מצות ציצית

שונה הדבר זמן מצות ציצית מזמן הנחת התפילין, שבציצית כתוב: "וראיתם אותה", כלומר שאדם צריך לראות את הציצית, והרי בלילה אדם לא רואה את הציצית, ולמרות שיש חשמן דלוק, צריכים ראייה רגילה. וכתוב שנשים ועבדים, כהנים ולויים וגרים חייבי ציצית. והגמרא שואלת, וכי לויים וישראלים פשיטא, על זה הגמרא אומרת שכהנים הם החידוש, שיכולתי להגיד שהם פטורים מציצית ותפילין שכן הם עסוקים בעבודתם בבית המקדש. ועוד, שהרי בציצית כתוב צמר ופשתים יחדו וכתוב גדילים תעשה לך, יאמר הכהן הרי אני לובש שעטנז אם כן אני פטור מטלית, על זה אומר שחייב בציצית. וכאן, בשולחן ערוך נפסקה הלכה שזמן ציצית זה לא כמו שכתוב בתפילין אלא מישביל בין תכלת ללבן. וכך כותב מרן בשולחן ערוך (סימן י"ח סעיף א'):

"לילה לאו זמן ציצית הוא, דאמעית מוראיתם אותו (במדבר טו, לט), ושם (סעיף ג'): "מאימתי מברך על הציצית בשחר, משיכיר בין תכלת שבה ללבן שבה". והשאלה האם זמן זה של מצות ציצית הוא שונה מהזמן של "משיכיר את חברו" האמור בתפילין או שזה זמן אחר? המשנה ברורה כותב שזה אותו הזמן. והכף החיים מביא בשם הראשונים שזה זמנים שונים, ומשיכיר את חברו הוא יותר מאוחר משידע להבדיל בין תכלת ללבן. אמנם, פעם ידעו להבדיל והיה להם חוש להבדיל בראייה להבדיל בין תכלת ללבן, אבל היום אין לנו בקיאות בדבר, ולכן אנו מוסתמכים על השעון ועל הלוח, ולמרות שהכל הוא "בערך" אבל כבר נהגנו על פי ה"בערך" הזה.

פועלים המשכמים קום

הפרי מגדים כותב שהזמן של משיכיר את חברו שמכירו קצת הוא 6 דקות אחרי עמוד השחר. וכתוב במנהגי ירושלים בשם הפרי חדש, שזה שעה לפני הנץ החמה. ולצערנו הזמן, כשמשיגים את השעון והופכים אותו לשעון קיץ, לא מתחשבים עם יהודים פועלים שיוצאים לעבוד, והם קמים מוקדם להגיע למקום עבודתם, והיום אומרים להם להתפלל עד "ישתבח", וב"ישתבח" אומרים להם שיגיעו לשעה 05:32, ואז מורים להם להניח טלית ותפילין עם ברכה ואז להמשיך בתפילה מ"יוצר" והלאה, וזה בכדי שלא יקרא אדם קריאת שמע ללא טלית ותפילין שלא יהיה כמעיד עדות שקר בעצמו, ואז רצים לעבודתם. וכששוב משנים את השעון, שוב הפועלים סובלים. והפקידים שיושבים במשרדיהם לא אכפת להם, כמו פרעה בארמון שלו, ולא מתחשבים בסבל אחיהם הפועלים. ולא נכון הדבר, אלא אדרבה, בהם צריכים להתחשב ביותר.

קול צופיך

מִן הָרֹאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרֶה"ג הַמְקוּבֵּל הָא-לֵקִי
הַרְבֵּי מֵרַדְכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

בא - תשנ"ח - מאת מִן הָרֹאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרֶה"ג מֵרַדְכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

פֶּטוּר מְצִיצַת אֶפִּילוֹ שְׁלוּבֵשׁ אֶת זֶה בְּיוֹם. וְאִם הִלְבוּשׁ הוּא שֶׁל יוֹם, חַיִּיב לְהַטִּיל בּוֹ צִיצִיּוֹת אִם הוּא בַּעַל אַרְבַּע כִּנְפוֹת אֶפִּילוֹ אִם הוּא לּוֹבֵשׁ אֶת זֶה בְּלִילָה. וְלַהֲלָכָה פֶּסְקוֹ לְחֹמְרָא כְּדַעַת שְׁנֵיהֶם.

סְמִיכָה בַּעֲלַת אַרְבַּע כִּנְפוֹת אִם חַיִּיבַת בְּצִיצִית.

כְּיוֹם, אֵין כְּמַעֲט אֶת הַסֶּפֶק הַזֶּה, וְנִשְׁאָר רַק סֶפֶק אֶחָד, מֵה שֶׁכָּתַב בַּעַל ה"בֵּן אִישׁ חַי" שֶׁאִם אָדָם לּוֹקֵחַ סְמִיכָה שְׁעוּשִׂיהָ מִצְמַר אֲמִיתִי (לֹא מְזוּיָף), וְהִרִי אֱלִיבָא דְכוּלִּי עֲלָמָא בְּגַד שְׁעוּשִׂי מִצְמַר חַיִּיב בְּצִיצִית מְדַאֲרִייתָא, כֵּךְ שֶׁאִם אָדָם בְּבוּקֵר לֹא קָם בְּנֵץ הַחֲמָה וְהוּא עֲדִיין יֵשׁן מִשְׁעֵלָה הַשְּׁחָר וְהוּא מְעוּטָף וּמְכֻסָּה בְּסִמְכָה שֶׁל צֶמֶר, אוֹ שְׁבַצְהֵרִים אָדָם הֵלֵךְ לְנוֹחַ וְכִיסָה עֲצָמוֹ בְּסִמְכָה עֲשׂוּיָה מִצְמַר, אֲמָנָם זֶה בְּגַד הַמִּיּוּחַד לְלִילָה, אֲבָל הִרִי הַזֶּמֶן הוּא יוֹם הַמַּחֲוִיב בְּצִיצִית, וְלִדְעַת הַרְמַב"ם הַזֶּמֶן הוּא הַקּוֹבֵעַ, וְכַפִּי שֶׁהִזְכַּרְנוּ לְעִיל נּוֹקְטִים כְּדַעַת שְׁנֵי הַשִּׁטּוֹת לְמַעֲשֶׂה לְחֹמְרָא, עַל כֵּן אוֹלֵי יִצְטָרֵךְ לְהַטִּיל צִיצִית בְּאַרְבַּע כִּנְפוֹת הַסְּמִיכָה. שְׁמָא תִּגִּיד שְׁאֵין חַיּוֹב אֱלֹא אִם כֵּן לְבוֹשׁ בְּבִגְד מִמֶּשׁ אֲבָל לֹא בְּכִיסוּי בַּעֲלָמָא, גַּם בְּכֵךְ נִחְלָקוּ אִם הַחַיּוֹב שֶׁל הַטֵּלַת צִיצִיּוֹת הוּא רַק אִם אָדָם מְעוּטָף בְּאוֹתוֹ בְּגַד אוֹ אֶפִּילוֹ אִם לֹא עָלָיו גַּם כֵּן חַיִּיב. וְעַל כֵּן, כְּשֶׁאָדָם קוֹנֶה סְמִיכָה צֶמֶר אֲמִיתִית וְטוֹבָה, טוֹב שִׁיגְזוֹר קֶרֶן אַחַת וְיַעֲשֶׂה אוֹתָהּ עֲגוּלָה, וְלֹאֲחֵר מִכֵּן יִתְפַּרֵּר אֶת מְקוֹם הַגְּזִירָה שֶׁלֹּא יִתְפַּרֵּר לוֹ לֹאֲחֵר כֵּן, וְאִזּוֹ יִכּוֹל לְהַתְכַּסּוֹת בְּלִילָה אוֹ בְּיוֹם וְאֵין לוֹ שׁוּם חַיּוֹב שֶׁל הַטֵּלַת צִיצִיּוֹת עַל אַרְבַּע כִּנְפוֹתֶיהָ.

צִעִיף אִם חַיִּיב בְּצִיצִית

אָדָם שְׁלוּבֵשׁ צִעִיף, יֵשׁ מִי שְׁאוֹמֵר שְׁפָטוֹר מְצִיצַת, לְפִי שְׁאֵין הוּא בְּגַד לְעִיטּוֹף הַגּוֹף אֲלֹא לְהַנִּיחַ עַל צוּאָרוֹ בְּלִבָּד, וּבְפֶרֶט כְּשֶׁשְּׂמִים אֶת אַרְבַּע הַכְּנָפוֹת שֶׁל הַצִּעִיף קָדִימָה. וְאִם אָדָם לּוֹבֵשׁ צִעִיף כְּמוֹ שֶׁהִיא בְּדוּר הַקּוֹדֵם, שְׁחָצִי מְכַסֶּה אֶת חֻזְרוֹ וְחָצִי מַחְזִירִים לְאַחֵר כְּמוֹ טִלְתִּי וְכַכֵּה הוֹלְכִים, בְּאוֹפֵן כֹּזֶה יֵשׁ חַיּוֹב לְהַטִּיל בּוֹ צִיצִיּוֹת אִם יֵשׁ בּוֹ שִׁיעוֹר. וְעַל כֵּן, אִם זֶה צֶמֶר, יִגְזוֹר אֶת זֶה כְּמוֹ בְּסִמְכָה.

הַטִּלְיוֹת מִצְמַר שְׁנִמְכָּרוּ בְּעֻקְבוֹת דְּרָשָׁתוֹ שֶׁל ה"בֵּן אִישׁ חַי"

הַרְה"ג חֲכָם בֵּן צִיּוֹן חוּן ע"ה, שֶׁהִיא הַמְדַּפֵּסִים שֶׁל כָּל סִפְרֵי מֶרֶן בַּעַל ה"בֵּן אִישׁ חַי" כֵּאֵן בְּאַרְצָה – בִּיקֵשׁ מִמֶּנּוּ בַּעַל ה"בֵּן אִישׁ חַי" שֶׁלֹּא יִדְפְּסִי אֶת הַסִּפְרִים אֲלֹא עַל יְדֵי מְדַפְּסִים יְהוּדִים וּבְעֻקְבוֹת יְהוּדִית, כְּדֵי שִׁיְהוּדִים יִהְיוּ. הוּא יִכּוֹל הִיא לְהַדְפִּיס בְּבִגְד אוֹ בְּקוֹשֶׁטָא, שֶׁם הִיוּ מְצוּיִים בְּתֵי דְפוֹס לְרֹב, וְגַם הִיא יוֹתֵר זוּל, אֵף עַל פִּי כֵן שֶׁלֹּא אֶת כְּתָבִיו לְאַרְצָה עַל מִנַּת שִׁיְהוּדִים יִהְיוּ מִהַעֲבֻדָּה הַזֹּאת. וְכֵךְ הִיא. וְהִיא אוֹמֵר חֲכָם בֵּן צִיּוֹן חוּן ע"ה: לוֹ הִיוּ יִשְׂרָאֵל בְּזִמְנָה שֶׁל יְרִמְיָהוּ הַנְּבִיא לְפָנֵי שִׁיּוֹצָא לְגָלוּת בָּבֶל – שׁוֹמְעִים לִירְמִיָּהוּ הַנְּבִיא כְּמוֹ שֶׁשְּׂמַעוּ לְחֲכָם יוֹסֵף חַיִּים זִיעִי"א בַּעַל ה"בֵּן אִישׁ חַי", לֹא הִיוּ יוֹצֵאִים לְגָלוּת וְלֹא הִיא נִחְרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. וְסִיפֵר, שֶׁפַּעַם הִזְכִּיר מֶרֶן בַּעַל ה"בֵּן אִישׁ חַי" בְּאַחַת מִדְּרָשׁוֹתָיו בְּשַׁבַּת מַחְלוּקַת בְּדִין טִלְתִּי אִם צְרִיכָה לְהִיטֵר מִצְמַר אוֹ מִכָּל הַבָּדִים. וּפְסָק הִלְכָה שֶׁכָּל בֶּד שֶׁהוּא אֲרוֹג חַיִּיב בְּצִיצִית וְאֶפִּילוֹ אִם עֲשׂוּי מִצְמַר גָּפֶן וְכוּ'. אֲבָל בְּגַד שֶׁל צֶמֶר חַיִּיב מְדַאֲרִייתָא אֱלִיבָא דְכוּלִּי עֲלָמָא. וְעַל כֵּן, אֲמַר, טוֹב שֶׁאָדָם יִקְנֶה טִלְתִּי מִצְמַר.

בְּמוֹצָאֵי אוֹתָהּ הַשַּׁבָּת, הִלְכוּ כְּמוֹ יְהוּדִים בַּחֲנוּיִת שְׁמוּכְרִים בָּהֶם טִלְתוֹת, וּבִקְשׁוּ לְקַנּוֹת טִלְתִּי מִצְמַר. בַּעֲלֵי הַחֲנוּיִת הִתְפַּלְאוּ מֵה קֶרֶה שְׁבָאִים אֱלִיהֶם כְּבֵר בְּצֹאֵת הַשַּׁבָּת? וְאָמְרוּ לָהֶם שְׁצִרִיכִים, וְכֵךְ הִגִּיעוּ כְּמוֹ יְהוּדִים. שְׁאֵלוּ אוֹתָם בַּעֲלֵי הַחֲנוּיִת מֵה קֶרֶה? אָמְרוּ לָהֶם שֶׁהַחֲכָם אֲמַר. אֲמַר, אִם הַחֲכָם אֲמַר, הַכְּפִילוֹ אֶת הַמַּחֲסֵר שֶׁל הַטִּלְתוֹת. מִי שֹׁכֵחַ, קָנוּ גַּם בְּמַחֲרֵי הַגְּבוּהָ. הָאֲנָשִׁים הַמְּכַוְּבִים וְהַחֲשׁוּבִים לֹא רָצוּ בְּמוֹצָאֵי שַׁבַּת לְרַכּוֹשׁ לָהֶם טִלְתִּי, אֲלֹא הִמְתִּינוּ לְמַחֵר. כְּשֶׁבָּאוּ לְמַחֲרֵת אֲצֵל הַמּוֹכְרִים גִּילוּ שֶׁנִּגְמְרוּ כָּל הַטִּלְתוֹת, כִּי כוֹלָם נִמְכְּרוּ כְּבֵר אֶתְמוֹל בְּלִילָה. אֲצֵל מוֹכֵר אֶחָד נִשְׁאַרָה טִלְתִּי אַחַת, וְלֹא הִסְכִּים לְמַכּוֹר אוֹתָהּ לְעֹשֶׂר אֲלֹא אִם יִשְׁלַם לוֹ פִּי עֶשְׂרִים עַל מַחֲרֵי הָרִגִּיל. הֵלֵךְ אוֹתוֹ עוֹשֶׂר לְרֹב וְהִתְלוֹנֵן עַל כֵּךְ שֶׁבְּעֻקְבוֹת דְּרָשָׁתוֹ בְּשַׁבַּת כָּל הַיְּהוּדִים קָנוּ מִיד בְּמוֹצָאֵי שַׁבַּת טִלְתוֹת, וְכֵךְ הִתִּיקְרוּ הַמַּחֲסֵרִים עַד פִּי עֶשְׂרִים עַל מַחֲסֵר. אֲמַר לוֹ ה"בֵּן אִישׁ חַי", וְאִךְ יִשְׁנֵת בְּלִילָה טִלְתִּי מִצְמַר? וְעוֹד אֶתָּה בֹּא לְהִתְלוֹנֵן?! הִיִּית עֲצָל! לְמִרְוֹת הַכֵּל, בִּיקֵשׁ מִמֶּנּוּ לִלְכַּת לְמוֹכֵר וְלֹמַר לוֹ בְּשִׁמּוֹ שֶׁלֹּא יִמְכּוֹר בְּיוֹתֵר מִמַּחֲרֵי מִשּׁוּם אִיסוּר הוֹנָאָה.

זִמְנָן קְרִיאַת שְׁמַע זֶה עַד אַרְבַּע שְׁעוֹת וְלֹא יוֹתֵר. וּבִתְשׁוּבָה בְּשׁוּ"ת "רַב פַּעֲלִים" כְּתַב, שִׁזֶּה עַד חֲצִי הַיּוֹם. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שִׁזֶּה טַעוֹת דְּפוֹס מֵה שֶׁכָּתַב עַד חֲצִי הַיּוֹם, וְזֹאת מִפְּנֵי שֶׁלֹּאֲחֵר מִכֵּן חָזַר בּוֹ ב"עוֹד יוֹסֵף חַי". אֲשֶׁה, בְּקְרִיאַת שְׁמַע, יִכּוֹלָה לְהַתְפַּלֵּל עַד חֲצוֹת הַיּוֹם, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ מִי שְׁאוֹמֵר שֶׁאֲשֶׁה יִכּוֹלָה לְקַרֹּא קְרִיאַת שְׁמַע לְלֹא בְּרֻכּוֹתֶיהָ, וְיִכּוֹלָה לֹמַר "בְּרוּךְ שְׁאֲמַר" רַק בְּלִי בְּרֻכּוֹת. וְאֲנַחְנוּ פּוֹסְקִים שֶׁאֲשֶׁה יִכּוֹלָה לְקַרֹּא קְרִיאַת שְׁמַע עִם בְּרֻכּוֹתֶיהָ מִתְחִילָה וְעַד סוֹף. וְהַטַּעַם, מִשּׁוּם שֶׁשִּׁכְּשַׁתְּקֵנוּ לֹאֲשֶׁה לְהַתְפַּלֵּל, תִּקְנוּ לָה שְׁתוּכֵל לְהַתְפַּלֵּל כְּמוֹ גִּבֹר בְּכָל הַתְּפִלּוֹת כּוֹלֵן. וּבְפֶרֶט שְׁלִדְעַת הַרְמַב"ם אֵין זְמָנִים לְתַפִּילָה, כִּי אֶת הַזְּמָנִים לְתַפִּילּוֹת חֲז"ל קִבְּעוּ, וּמְדַאֲרִייתָא פַּעַם בְּיוֹם, מֵה שִׁיבֵשׁ הַקְּב"ה זֶה נִקְרָא תַּפִּילָה. אֲבָל מַעֲיָקֵר הַדִּין, מִדִּין תּוֹרָה, מִסְּפִיק תַּפִּילָה אַחַת בְּיוֹם וְרַק חֲכָמִים הֵם שֶׁתִּקְנוּ שְׁלוֹשָׁה תַּפִּילּוֹת בְּשְׁלוֹשָׁה זְמָנִים שׁוּנִים בְּיוֹם.

אֱכִילָה קוֹדֵם תַּפִּילָה לְנִשְׁיָם

וְהַנִּפְקָא מִינָהּ בְּכֵךְ הִיא, בְּדִין אֲשֶׁה שְׂרָגִילָה לְהַתְפַּלֵּל כָּל יוֹם בְּבוּקֵר, וּבִשְׁבַת קָמָה וְרוֹצָה לְשִׁתּוֹת קָפָה עִם חֵלֶב קוֹדֵם שֶׁתְּפַלֵּל. הִיא מְרַגִּישָׁה חוֹלְשָׁה וְרוֹצָה לְשִׁתּוֹת קָפָה עִם חֵלֶב. אֲנַחְנוּ אוֹמְרִים לָהּ שִׁיכּוֹלָה לְשִׁתּוֹת. אֲבָל אֲשֶׁה שֶׁלֹּא רָגִילָה לְהַתְפַּלֵּל כָּל בּוּקֵר, וְאִינָה רָגִילָה לְהַתְפַּלֵּל אֲלֹא מִנְחָה, וְכִשְׁקָמָה בְּבוּקֵר רוֹצָה לְשִׁתּוֹת קָפָה עִם חֵלֶב, אִם בַּעֲלָה לֹא בְּבֵית אוֹמְרִים לָהּ לַעֲשׂוֹת קִידוּשׁ קוֹדֵם לָכֵן. בְּשִׁלְמָא אִם הִיא רָגִילָה לְהַתְפַּלֵּל, אוֹ חוֹבֵת קִידוּשׁ יִחוּל אַחֲרֵי הַתְּפִילָה, לָכֵן תּוּכֵל לְשִׁתּוֹת גַּם בְּלִי קִידוּשׁ כִּי עֲדִיין לֹא הִתְפַּלְלָה וְלֹא חָלָה עָלֶיהָ חוֹבַת קִידוּשׁ. אֲבָל אִם הִיא לֹא רָגִילָה לְהַתְפַּלֵּל, לֹא תּוּכֵל לֵאכּוֹל וּלְשִׁתּוֹת קָפָה עִם חֵלֶב אֲלֹא אִם מִקְדַּשְׁת קוֹדֵם לָכֵן.

אֱכִילָה קוֹדֵם תַּפִּילָה לְחוֹלָה

הַמְשַׁנָּה בְּרוּרָה כּוֹתֵב, שֶׁאִם אָדָם חוֹלָה וּמְרַגִּישׁ חוֹלְשָׁה וְלֹא יִכּוֹל לְהַשְׁאֵר אֱלִיבָא רִיקְנִיָא, יִכּוֹל לְקַדֵּשׁ וְלֵאכּוֹל. וְיֵשׁ הַרְבֵּה אַחֲרוֹנִים שְׁחוֹלְקִים עַל הַמְשַׁנָּה בְּרוּרָה, וְכֵךְ מִשְׁמַע גַּם מִכְּמָה רֹאשׁוֹנִים, שֶׁמָּה שֶׁהִתִּירוּ לוֹ לֵאכּוֹל קוֹדֵם הַתְּפִילָה זֶה מִדִּין רְפוּאָה, וְרְפוּאָה מַחֲיִיבַת קִידוּשׁ.

שֶׁלֹּא לְהַקֵּל רֹאשׁ זְמָנִי הַמְצוּת

כְּפִי שֶׁהִקְדַּמְנוּ, יֵשׁ לְכָל מְצוּהָ וּמְצוּהָ אֶת זְמָנָהּ הַמִּיּוּחַד, יֵשׁ זְמָן לְתַפִּילָה, יֵשׁ זְמָן לְצִיצִית, יֵשׁ זְמָן לְתַפִּילָה, וְיֵשׁ זְמָן לְקְרִיאַת שְׁמַע. כֵּךְ, שֶׁאָדָם לֹא יִכּוֹל לְהַקֵּל רֹאשׁ בְּדַבְרִים אֵלוֹ וְלְהַתְחִיל אוֹ לְסַיֵּם מִתִּי שֶׁנִּרְאָה לוֹ.

בְּדִיקַת חוּטֵי הַצִּיצִית קוֹדֵם הַתְּפִילָה

דְּבַר נּוֹסֵף. יֵשׁ בְּצִיצִית מַחְלוּקַת אִם אָדָם, כְּשִׁלּוּקֵה בְּבוּקֵר אֶת טִלְתוֹ לְהַתְעַטֵּף בָּהּ, חַיִּיב לְבַדּוֹק אֶת חוּטֵי הַצִּיצִית לְרֹאוֹת הָאֵם נִקְרָעוּ וְהַטִּלְתִּי נִפְסָלָה וְתִהְיֶה חַי"ו בְּרֻכְתּוֹ לְבִטְלָה. יֵשׁ מִי שְׁאוֹמֵר שְׁסוּמְכִים עַל "חֻזְקָה" לְהַעֲמִיד אֶת הַטִּלְתִּי עַל כְּשִׁרְוֹתָהּ וּבְכֵךְ לְהַנִּיחַ שֶׁהַחוּטִים לֹא נִקְרְעוּ. וְיֵשׁ מִי שְׁאוֹמֵר, שִׁישׁ הַבְּדֵל בֵּין הַדּוֹרוֹת הַקּוֹדְמִים לְדוֹרוֹת שֵׁלָנוּ. בְּדוֹרוֹת הַקּוֹדְמִים כָּל אֲשֶׁה הִיתָה טוֹוָה אֶת חוּטֵי הַצִּיצִיּוֹת שֶׁל הַבְּעִלִּים – "בִּידִיָּה טוֹוָה". וּבְאוֹפֵן זֶה, הַטּוֹוָה שֶׁל הִיתָה חֻזְקָה וְעַם כְּבִיסוֹת חוֹזְרוֹת הִיוּ הַחוּטִים מִתְּפֹרְרִים, וְהִיא חוֹשֶׁה סָבִיר שְׁבָגִינוּ הַטּוֹוָה אֶת הַבְּדִיקָה שֶׁל חוּטֵי הַצִּיצִית כָּל בּוּקֵר. אֲבָל בִּימֵינוּ, חוּטֵי הַצִּיצִית עֲשׂוּיִים וְטוֹוִיִּים בְּמַכּוֹנוֹת מִיּוּחָדוֹת וּבְאוֹפֵן חֻזֵק וְיָצִיב, וְהַחֲשַׁשׁ שֶׁמָּה הִתְפַּרְפֹּר וְהִתְנַתֵּק קֶטֶן בְּהַרְבֵּה, כֵּךְ שֶׁלֹּא מַחֲיִיבִים אֶת בְּדִיקַת חוּטֵי הַצִּיצִית. אֲבָל עַל כָּל פְּנִים, לְדַעַת כָּל הַפּוֹסְקִים, טוֹב בְּכָל מְקָרָה לְבַדּוֹק אֶת הַחוּטִים כְּדֵי לְרֹאוֹת שֶׁלֹּא הִתְנַתְּקוּ וְלֹא נִקְרְעוּ.

אִם אֲשֶׁה חַיִּיבַת אוֹ פֶּטוּרָה מְצִיצִית

בְּגִמְרָא מִנְחוֹת מְבִיאָה, שֶׁאֲשֶׁה פֶּטוּרָה מִלְּהַתְעַטֵּף בְּצִיצִית, מִשּׁוּם שֶׁהִיא מְצוֹת עֲשֶׂה שֶׁהַזְּמָן גִּרְמָא, שְׁכֵן לִילָה לֹא זְמָן צִיצִית. וּבִאֲמַת יֵשׁ מַחְלוּקַת בְּרֹאשׁוֹנִים בֵּין הַרְמַב"ם לְבֵין הָרַא"שׁ, וְיֵשׁ לִזְכּוֹר אֶת הַמַּחְלוּקַת הַזֹּאת תְּמִיד, וְנִפְסָקָה הִלְכָה כְּדַעַת שְׁנֵיהֶם. לְדַעַת הַרְמַב"ם, הַזְּמָן קוֹבֵעַ, וְלֹא מִשְׁנָה לְמָה מִיּוֹעֵד הַבְּגֵד. לְדַעַת הַרְמַב"ם, אָדָם לּוֹקֵחַ בְּגֵד בְּלִילָה לּוֹבֵשׁ אֶת זֶה בְּיוֹם, חַיִּיב בְּאַרְבַּע כִּנְפוֹת. אִם הוּא לּוֹקֵחַ בְּגֵד שֶׁל יוֹם, כְּגוֹן טִלְתִּי, אִם לּוֹבֵשׁ אֶת זֶה בְּלִילָה, פֶּטוּר מֵאַרְבַּע כִּנְפוֹת, שְׁכֵן הַזְּמָן הוּא הַקּוֹבֵעַ וְלֹא הַבְּגֵד. לְדַעַת הָרַא"שׁ, הַבְּגֵד קוֹבֵעַ וְלֹא הַזְּמָן. אִם הִלְבוּשׁ מִיּוּחַד לְלִילָה, כְּגוֹן פִּגְמָה וְכוּ',

קול צופיך

מנן הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי
הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

בא - תשנ"ח - מאת מנן הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

מוסר לשמירת שבת מהארבה

והנה, המכה המוזכרת בתחילת הפרשה היתה מכת ארבה. אומר ה"אור החיים" עליו השלום, וכך הביא גם ה"אבן עזרא", שמשה רבנו לקח מקל אחד שלו, קשר ארבה אחד לחוט, וסיבב אותו כמו שילדים משחקים במקלותיהם. פרעה התחיל ללעוג למשה ואמר לו מה אתה עושה ומשחק ככה עם ארבה על חוט שבמקל? והנה עודו צוחק והוא רואה לתדהמתו שלכל כיוון שהסיט משה רבנו את המקל ואת החוט, היה מגיע ארבה בהמוניו. אומר בעל הטורים על הפסוק: "וינח בכל גבול מצרים", שבשתי מקומות כתוב בתורה "וינח", פעם אחת כאן ואחד במנוחה של היום השביעי כשהקב"ה נח ממעשה בראשית.

הארבה הגיע ואכל את כל היבול מהעצים, וכשהגיע יום שבת התחיל משה רבנו ללמד את בני ישראל שעתידיים לקבל את התורה, ויש בידי שבת גם איסור מוקצה, ולא רק זה אלא גם איסור להשען על העץ שמא יקטוף, ואסור לקטוף. התחילו עם ישראל לומר לו שזה קשה מאוד, ואיך ניתן לקיים איסור מוקצה בשבת? וגם פרעה צחק על כל העניין. והנה בערב שבת רואים שכל הארבה יורד מהעץ ונח על הקרקע. שאלו מה קרה? הבינו, שזה היה קודם זמן הדלקת נרות ומשום כך ירדו על הרצפה. אמר להם משה רבנו אתם רואים? זה בגלל שמכלל איסורי מוקצה הוא שאסור להשען על העץ. התחילו גם ללעוג על דבריו. במוצאי שבת אמר להם משה רבנו חכו ותראו מה יקרה, עכשו אני אעשה הבדלה ותראו מה יעשו הארבה. עשה משה רבנו הבדלה, בירך את ברכות ההבדלה, ורק סיים לברך "המבדיל בין קודש לחול" התחילו כל הארבה לעלות על העצים בחזרה לאכול מהם את הכל. או אז ראו מהו שבת, וכך פרעה למד מוסר, המצרים למדו מוסר ועם ישראל למדו מוסר.

אמונה בתחיית המתים ממכת הארבה

משה רבנו אמר לעם ישראל שיצאו מהם בני אפרים ויצאו לפני הזמן והרגו אותם, אתם תצאו בזמן ותדעו גם שעתידיים עצמותיהם לקום לתחיה. גם אז התחילו ללעוג ולומר שלא יתכן שיקומו עצמות לתחיה. אמר להם שיש משיח ותחיית המתים. אמרו לו שאין דבר כזה. הנה אפילו העצמות של אברהם אבינו עדיין לא קמו לתחיה ומה פתאום יקומו לתחיה? הנה כשבאה מכת ארבה נוכחו לדעת ולראות בחוש שיש מושג של תחיית המתים. הנה המצרים צדו ולקחו מהארבה, תלשו להם את כנפותיהם, והכניסו אותם לצנצנות לכבישה עם מלח ושושן, כל אחד כפי שאהב. כשנגמרה מכת ארבה כתוב "לא נשאר ארבה אחד בכל ארץ מצרים", רק יצא הצו שכל הארבה צריכים לצאת, יצאו כל הארבה ואפילו אותם הכבושים מתוך הצנצנות. אמר להם משה רבנו עתה תראו ותאמינו שיש תחיית המתים.

תפול עליהם אימתה ופחד

אנחנו לא צריכים הוכחות לתחיית המתים, אבל אנחנו רוצים שלא תהיה רק בגדר "אמונה" אלא בדיעה גמורה, כמו שכתוב "כי שם ה' נקרא עליך וירא ממך". וכל הגוים, תפול עליהם ופחד, הנה על ידי מצות תפילין תפול אימה ופחד על כל אומות העולם. לכן כשמניחים תפילין עלינו קודם כל לשעבד את עצמנו, לשעבד את מוחנו ואת לבנו לאבינו שבשמים, ואז נאמר רבנו של עולם הנה אנחנו משעבדים את הכל לך, כך תעשה עמנו נסים ונפלאות, ויראו עינינו וישמחו לבנו. וכתוב: "כי הנה החשך יכסה ארץ וערפל לאומים" אצל כולם יהיה חושך, חושך גשמי ורוחני, "ועליך יזרח ה'" אנחנו רוצים אורה, והיה אור הלבנה כאור החמה ואור החמה יהיה שבעתים כאור שבעת הימים, ואז נראה אנחנו כי עין בעין יראו בשוב ה' ציון, ויהי רצון שיהיה בעגלא ובזמן קריב ונאמר אמן.

*רוצים לקבל קול צופיך באמייל כל שבוע !!

שלחו לנו בבקשה באמייל ל- webmaster@harav.org

הזכרת תפילין בפרשיות יציאת מצרים

מצות טלית חשובה מאוד, וכן מצות תפילין חשובה מאוד. הגע עצמך, שכן בפרשתנו עסוקים בזכירת יציאת מצרים, ומצטווים על כך בפרשת "קדש לי כל בכור" ובפרשת "והיה כי יביאך", ובאה אותה הפרשה להזהיר על מצות תפילין! והנה, בחוץ לארץ פוחדים מגוים, אבל בארץ ישראל מיד כשנכנסים ומקיימים מצות תפילין, לא מפחדים מהגוים כלל ועיקר! ואז – "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך" והם יפחדו מישראל. ועל זה ביאר בעל ה"בן איש חי" שאמר לו הקב"ה למשה רבנו, שכשילך לפני פרעה יקח אתו את המטה אשר בידך שנהפך לנחש. ושאל הרב זיע"א, לשם מה ההדגשה "אשר נהפך לנחש", היה די לומר לו שיקח את המטה אשר בידו ותו לא! אלא, שאמר משה רבנו להקב"ה שפרעה עלול לטעון שאין סומכים על מעשי ניסים, לכך הביא את המטה שנהפך לנחש.

דבר נוסף, שלקח את המטה כדי לומר לפרעה שכל המטות של החרטומים "בלועים" בתוך המטה הזה של הנחש, כך שכולם נמצאים בידו וברשותו, אז שידע שגם את פרעה בעצמו יכול להכניס בתוך אותו המטה שבידו וברשותו! ולמרות הכל, הקב"ה הביא את כל המכות על מצרים למען ספר שמי לעולם. וזו כל המטרה, כי בלי הראיה לא יכולים לדעת והיינו כמו תינוקות, וכמו שתינוקות צריכים ללמד ולחנך עד שתושר האמונה בלבם, בגדר "ואשא אתכם על כנפי נשרים", כך גם אנחנו צריכים וזקוקים להמחשות כדי להחדיר בנו להשריש בנו את האמונה הצרופה.

המטרה של מכת חושך

במכת חושך היה שלושה ימים חושך ושלושה ימים נוספים חושך סמיך עד שלא יכלו לשבת או לקום ממקומם. עם ישראל לא נפגעו ממכת חושך אלא ראו את כל האוצרות של המצרים, אבל לא נגעו במאומה. אחר כך בליל פסח באו ובקשו את כל הכלים שכבר ראו במכת חושך, וידעו לומר לכל מצרי ומצרי היכן מונחים כל הכלים שבקשו מהם. על זה אמר ה"אור החיים" הקדוש שהקב"ה עשה זאת בכוונה כדי שאחר כך יאמר להם פרעה איך אתם נותנים להם לברוח והרי לקחו לכם את הכלים היקרים שלכם ואת השמלות היפות של נשותיכם! ואז יקבלו את האומץ ואת העוז לרדוף אחריהם, וכך יכנסו לים סוף ויטבעו בה, לקיים בהם מה שחשבו בתחילה שכיון שהקב"ה נשבע שלא מביא מבול לעולם אז לא יקרה להם מאומה, והם לא ידעו שהקב"ה לא מביא מבול לעולם אלא הם בעצמם יכנסו ויטבעו במים.

ולכל בני ישראל היה אור במושבותם

עם ישראל, בזמן החושך, חלק שלא האמין במשה ומתו במכת חושך. אבל אלו מעם ישראל שהאמינו בו, הוארו באור האמונה בלבם. יש חושך שמכסה ארץ, יש ערפל לאומים, אבל בתוך לבו של כל יהודי ויהודי יש אור ונשמה קדושה, ואותה נשמה קדושה שבלבו של אדם האירה בימות החושך. ומכאן אותה קדושה התגברו עם ישראל ולא לקחו מכל האוצרות שראו בבתי המצרים! וזהו: "ולכל בני ישראל היה אור במושבותם", ובה תחיל היסוד באותה הקדושה שהתעורר בלבבותיהם של כל אדם מישראל.

הנפלאות שנתגלו במכת בכורות

במכת בכורות היתה המכה הגדולה, שכן ראו בחוש כיצד במיטה אחת ישנים בכור ישראל לצדו של בכור מצרי, והוכה הבכור המצרי ומת בזמן שהבכור הישראלי חי. וכשמתו הבכורות המצרים נעשו גופותיהם קרים כדרך כל אדם שמת שנעשה גופו קר. בשעה שהילד הישראלי ישן הרגיש בקרירותו של זה המצרי המת שישן לצידו, ואז קם וניגש לאמו ואמר לה שקר לו, ואמו באה והוציאה את גופתו של המצרי המת. כך שראו כל המצרים את הנסים והנפלאות שעשה ה' באותה המכה, והיתה צעקה גדולה בכל מצרים, לא היה בית שאין שם מת, אפילו בכור מאב או בכור מאם, אפילו בכור שאינו פטר רחם, ופרעה קם מכסאו וכו'.

